

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

II. De intellectu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](#)

Quæst. I. Sect. III. de Anima rationali. 507

Anima est
forma cor-
poris.

Eiampro-
pt est ratio-
nalis.

Extensio
anima.

Solutio
prima du-
bit.

Prima pars certa ex fide, definita est omnino in Concilio Viennensi sub Clemente V. & in Lateranensi sub Leone X. *sess. 6.* asserturque sepe ab Aristotele, cuius loca collegunt Suarez, Toleatus. Et ratio manifesta est, quia illud est forma constitutiva hominis, per quod homo differt à quolibet alio: sed homo differt à brutis, & à quolibet alio per animam, per illam enim constitutu rationalis, qua differentia est constitutiva hominem: ergo anima rationalis est forma hominis.

Secunda pars afferens animam informare corpus, non tantum secundum gradum vegetativum & sensitivum, sed etiam secundum intellectivum & rationalem, codem argumento probatur contra Ferrariensem; quia homo ut homo constituitur per aliquam formam: sed homo constituitur per intellectivum ut sic, & per illud differt à brutis: ergo anima rationalis ut sic est forma constitutiva hominem. Imò secundum illum gradum forma informat corpus, per quem corpus differt ab omni alio corpore: per gradum intellectivum homo differt à brutis: ergo per gradum intellectivum anima est forma corporis. Denique gradus intellectivus hominis dicit ordinem ad corpus; pender enim ab operatione phantasie, cui necessarium debet esse coniuncta: ergo anima secundum gradum intellectivum est forma corporis.

Dico secundò, animam rationalem coextendi corpori per solam unionem, quā illi vnitur; separata autem à corpore coextendi loco diuisibili per modum extensionis diuisibilem eius substantia superadditum.

Ratio est, quia per illud sufficienter anima corpori coextenditur, quo posito, & quoconque alio praeciso, anima est ubique est corpus: sed posito modo unionis, & quoconque alio praeciso, anima est ubique est corpus: ergo per modum unionis anima sufficienter coextenditur corpori. Separata verò à corpore non extenditur per suam substantiam, cum possit occupare locum alias maiorem, alias minorem; cum illum etiam occupare possit existens in corpore: ergo separata à corpore indiger modo superadditum, & quidem diuisibili, vt probabam de Angelis.

Dico tertio, animam rationalem non propagari vi seminis, sed à solo Deo per veram creationem produci; non ante corpus, sed eo ipso instanti, quo corpus sufficienter organizatum est ad illam recipientem.

Ratio est, quia est spiritualis; unde mirum est dubitasse tantoperè Augustinum, utrum anima vi seminis producatur; cum assertat illam esse immaterialem. Fuit autem error Origenis, animas omnes ab initio creatas esse, non autem eo tempore creari, quo infunduntur corporibus. Refutatur autem ab Augustino *epif. 28.* Leone Magno *episo-
la 93. ad Thiburnium.* & ab aliis Patribus. Quia scilicet status ille prior est alio, qui est illo connaturalior; status autem coniunctionis cum corpore, connaturalior est anima, quam status separationis: ergo status coniunctionis est prior.

Ad primam respondeo, requiri necessarium proportionem aliquam inter materiam & formam, non in ratione entitatis, sed in ratione actus & potentiae, idest ut sint apta ad constitendum aliquid totum, & ut possint conuenire in unum finem. Sic autem se habent anima rationalis & materia; nam anima rationalis, etiam ut rationalis, exigit sensus qui sunt in corpore; idem ex illis duobus unum sit compositum potens intellegere, sentire, aliaque exercere opera vita. Ne-

R. P. de Rhodes curs. Philosophie.

Ago autem paritatem substantiae spiritualis, & accidentis spiritualis; quia accidentis pendet à subiecto in quo est, cum inhæret & dependeat: si ergo accidentis spirituale inhæret materia, ab ea deberet pendere; atque ad eum accidentis corporum, cum tamen dicatur esse spirituale. Sensus vulgaris illius axiomatis, *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur;* iste est. Id quod recipitur, aliquo modo imitatur naturam illius in quo recipitur: anima imitatur aliquo modo naturam corporis, non in seipso, sed in potentias suis organicis.

Ad secundum respondeo negando minorem; *solutio secunda.*

B anima enim verè habet appetitum ad corpus, à que iuvatur in potentia suis vegetativis & sensitivis; imò & in intellectivis, cum à sensibus huius species. Status separationis est aliquo modo violentus animae, ut dicetur *quaest. 5.* Axioma illud, *Nihil violentum est perpetuum,* explicatur optimè à Suarez, tunc verum illud esse, quando aliquid est violentum ratione contrarietatis, v.g. quando aqua calet; quia contraria semper pugnant inuicem. Quando autem pugna est ratione solius priuationis, tunc violentum esse potest perpetuum, quia non datur naturaliter regressus à priuatione ad habitum; anima separata posteriore tantum modo patitur aliquam violentiam, id est status ille perpetuus esset animae, nisi Deus supra exigentiam animae restitueret illam suo corpori per resurrectionem. Intellectio qua sit sine phantasmate non est maximè naturalis animae operatio, & illa impeditur per corpus; intellectio autem facta cum phantasmate, est operatio animae maximè naturalis, & illa non impeditur per corpus, sed ab eo maximè iuvatur.

C Ad tertium distinguitur illa maior. Omnis forma operationes habet pendentes à corpore, tanquam à subiecto, nego; tanquam à medio quodam, concedo. Operationes animae, ut est rationalis, pendent à corpore tanquam à medio necessario ad recipiendas species, non tanquam ab organo. Intellectivum enim hominis in hoc differt ab intellectuo Angelii, quod intellectivum hominis exigat præviam operationem phantasie, per quam acquirat species; intellectivum autem Angelii non requirat subsidium ullius potentiae corporis.

D Cū autem forma non det esse materia, sed composito, homini v.g. qui est rationalis, materiali verò solidū compleat, non est necessarium ut corpus ipsum sit rationale, sed satis est quod deseruia ratiocinationi.

*solutio
tertia.*

QUÆSTIO II.

De intellectu.

E

Q uod in mundo est sol, quod in corpore oculi plus, hoc in anima rationali est intellectus, præstantissima hominis possessio, per quem habet ut sapiens esse possit, ac proinde solo ferè Deo minor. De illo vi dicam accuratissime, quinque videbuntur sufficere: primum eius existentia & quidditas: secundum proprium eius obiectum: tertium species intelligibles: quartum proprius eius actus: quintum potentia ipsa intellectu.

Vu 2

SECTIO

SECTIO I.

De existentia intellectus in omni anima rationali.

IDest vtrum omne spirituale, sit necessariò præditum aliqua facultate intelligendi, quam esse difficillimam quæstionem afferit Augustinus lib. 12. de Genesi ad literam, cap. 10. Definitur autem intellectus, Potentia cognoscitiva eius ut ens est: & intelligere, vt ait S. Thomas, est quasi intus legere, eo quod ipsam substantiam rerum veluti penetret.

Ratio ergo dubitandi est primò, quia non apparet implicatio, cur non possit fieri à Deo aliqua substantia spiritualis nullo prædicta intellectu.

Secundò. Si non potest dari ens spirituale, quod non sit intellectuale, sequitur intellectuum oriri à spirituali: hoc est absurdum, quia intellectuum est differentia constitutiva rei; quod autem est differentia, non oritur ab alio priori, sed est aliquid premium in re: ergo dari potest ens immateriale, quod non sit intellectuale.

Tertiò. Dantur accidentia spiritualia, quæ non sunt intellectua: ergo possibilis etiam est substantia spiritualis non intellectua.

Dicendum tamen est, substantiam omnem spiritualem esse necessariò intelligentem. Ita tenet cum S. Thoma quæst. 2. de verit. art. 2. Caeterus, Molina, Suarez & Thomistæ omnes, contra Nominales & Aureolum.

Ratio S. Thomæ optima est, quia quidquid præter id quod est, potest fieri aliquo modo alia omnia, est immateriale: omnis substantia immaterialis, præter id quod est, fieri potest alia omnia: ergo est immaterialis. Maior ex eo pendet principio generali, quod principium cognoscens fiat obiectum illud quod cognoscitur, eo quod similitudinem eius expressam recipiat. Minorem probat S. Thomas, quia id quod caret principio determinante, & coarctante, potest fieri alia omnia: substantia qua caret materia, caret omni principio coarctante ac determinante; materia enim coarctat: ergo substantia qua caret materiam, fieri potest alia omnia. Probatur adhuc eadem minor, quia materia est pura potentia, & non est vlo modo activa: ergo quod magis aliqua forma recedit à conditione materia, & id magis erit activa: substantia spiritualis maximè recedit à conditione materia: ergo est perfectissimè activa; actio autem perfectissima est intellectus.

Ad primam respondeo, implicare substantiam immateriale, quæ caret intellectu; quia natura activa debet posse agere circa obiectum sibi proportionatum: sed res immaterialis, si non sit intellectualis, non poterit agere circa obiectum sibi proportionatum, nempe circa rem spiritualem, imò neque circa rem corpoream; non enim ager immaterialiter, cùm omnis actio immanens spiritualis sit intra gradum intellectuum; nec transeuntem, quia non est excogitabilis illa qualitas, per quam agat; motum enim sine cognitione non potest imprimere: debet ergo esse intellectua.

Ad secundam respondeo, intellectuum non oriri ab immaterialitate, sed tantum esse illi necessariò coniunctum, vt rectè docet Capreolus in 1. diff. 35. quæst. 1. ad 1. arg. Aureoli. Quamquam dici etiam potest cum Suarez, immaterialitatem esse causam virtualem intellectualitatis, quia differentia oriri potest à gradu aliquo generico, non potest oriri à gradu specifico.

A Ad tertiam respondeo esse discrimen substantiæ & accidentis; nam implicat accidentis esse intelligentes, cùm intellectuale sit esse primam radicem operationum vitalium, atque adeò principium primum vita, & consequenter esse substantiam.

SECTIO II.

De obiecto intellectus.

Q Via latissimè patet obiectum intellectus, id est considerandum primò est in communis, deinde secundum singulas suas partes, viueralia numerorum & singularia, materialia & immaterialia. Quod autem vltius queri posset, quomodo cognoscere possit omnia possibilia, & futura, quomodo infinita, quomodo causas ipsas in effectibus, & effectus in causis; difficultates sunt theologicae, de quibus plenè dixi tract. 1. & tract. 7. quia illa pertinent ad cognitionem supernaturalem.

S. I.

Quale sit obiectum ad æquatum intellectus.

Ratio dubitandi primò est, quia non potest obiectum intellectus humani, & angelici: ens in communi, etiam prout est verum, est obiectum intellectus angelici: ergo non est obiectum intellectus humani. Maior patet, quia intellectus angelicus est diversæ speciei ab humano, & est longè perfectior: ergo habet diversum, & longè perfectius obiectum.

Secundò. Illud non est obiectum intellectus, quod est obiectum voluntatis: sed ens, quatenus verum, est obiectum voluntatis; verum enim astantur à voluntate, quia verum est, quia veritas est propter seipsum amabilis: ergo ens prout est verum, non est obiectum intellectus.

Tertiò intellectus cognoscit non entia, & entia rationis, quæ nec participant rationem entis, nec rationem veri: ergo non solum ens est obiectum intellectus.

Quartò, sicut potest dari aliquis intellectus, qui non sit cognoscitus omnium entium, sed aliquorum dantur; sicut non quilibet sensus est perceptus omnium rerum sensibilium: sic dari potest aliquis intellectus, qui non sit perceptus omnium intelligibilium: ergo obiectum intellectus non est necessariò quolibet intelligibile.

Dico primò, ad æquatum obiectum intellectus secundum se considerati esse ipsum ens in tota tripudia sua sumptum, sub ratione veri & intelligibilis: entia vero rationis, & non entia, non spectare directè ad obiectum intellectus.

Prima pars assignat obiectum materiale intellectus, probarique potest inductione, quia cognoscimus ens in creatum & creatum, entia materialia & immaterialia, possibilia & existentia; & implicat dici aliiquid quod intelligi non possit: si enim dicitur, iam intelligitur. Deinde veritas est passio entis communissime sumptum: sed veritas est intelligibilitas: ergo intelligibilitas est passio cuiuslibet entis.

Secunda pars assignat obiectum formale intellectus, de quo satis dictum est prima disputatione, cùm egi de specificatione potentiarum ab obiectis formalibus, non in ratione rei, sed in ratione obiecti; veritas enim, quæ obiectum est intellectus, non est ens ipsum prout attingi potest ab intellectu; sed est ipsum ens, quatenus habet vim mouendi intellectum ad intelligentem,

dum, virtus mouendi intellectum ad cognoscendum, seu ens propt̄ fundamentaliter intelligibile. Probatur autem, quia obiectum formale intellectus est illud propter quod intellectus aliquid cognoscit: sed proportio secundūm quam ens potest mouere intellectum, seu veritas, est id propter quod intellectus cognoscit ens: ergo veritas est obiectum formale intellectus.

A Tertia pars negat, entia rationis pertinere directè ad obiectum intellectus, sed indirectè solum & per accidens; quia non participant rationem veri, quod obiectum est formale intellectus. Deinde illud spectat indirectè tantum ad obiectum intellectus, quod per se solum non potest terminare actum intellectus: ens rationis & non entia non possunt per se sola terminare actum intellectus, sed tantum per entia realia; non enim cognoscunt nisi ad motum entium: ergo illa non spectat directè ad obiectum intellectus, sed indirectè tantum.

Solutio dubitationum. Ad primam respondeo, intellectum angelicum & humanum habere quidem obiecta formalia diversa, non habere diversa obiecta materialia; ad diversitatem autem specificam satis est quod obiecta formalia sint diversa, sicut in ratione obiecti.

Ad secundam respondeo, ens amari quidem à voluntate, quia verum est, ita ut ratio veri non sit ratio amandi, sed sola ratio boni; amo enim verum non præcise quia verum; sed amo verum ut bonum; unde distinguitur illa propositio, Veritas est amabilis propter se, præcise ut veritas est, abstrahendo à bonitate, nego; prot̄ veritas participat bonitatem, concedo. Vel etiam veritas esse potest obiectum formale in ratione rei; non est obiectum formale in ratione obiecti.

Ad tertiam respondeo solum ens est obiectum primarium & directum intellectus; obiectum autem secundarium & indirectum esse posse non ens, quod cognoscitur ad modum entis; participat enim secundarii & indirecte ipsam rationem intelligibilis.

Ad quartam respondeo, non apparere ullam contradictionem cur diuinus dari nequeat aliquis intellectus, cuius obiectum non sit omne ens, sed tantum aliquid ens sub ratione talis intelligibilis; sicut dantur sensus, quorum obiectum non est omne sensibile. Quod autem huiusmodi non sit noster intellectus, constat experientia & inductione.

§. II.

Quomodo, & quo ordine cognoscat intellectus vniuersalia & singularia.

Explicato generatim obiecto adæquato intellectus, ordior à cognitione vniuersalium & singularium: ubi duplex est differentia. Primum vtrum directè cognoscat intellectus singularia: deinde vtrum prius illa cognoscat quam vniuersalia. Quæ difficultas est vulgaris de primo cognito.

Ratio autem dubitandi est primò, quia s̄pē Philosophus dicit hoc esse discriminem inter sensum & intellectum, quod sensus percipiat singularia, intellectus vniuersalia. Et probatur, quia intellectus speciem non habet singularis materialis, species enim spiritualis non repräsentat rem materialē. Deinde intellectus dum purificat phantasmatā, species abstrahit à conditionibus individuans: ergo intellectus non cognoscit directè singularia.

B Secundò. Si directè intellectus cognoscet singularia, prius illa cognoscet quam vniuersalia; quod repugnat Philosopho, & communī sententia, quæ docet vniuersale esse primum cognitum. Probatur, quia implicat ut cognoscam, quid sit Petrus, quin prius cognoerim, quid sit homo; scit non possum scire quid sit homo, quin sciam quid sit animal: ergo vniuersale est primum cognitum.

Tertiò partes prius cognoscuntur quam tota sed vniuersaliore sunt partes minus vniuersalium, animal v. g. est pars hominis: ergo prius cognoscuntur vniuersalia. Et patet quia cùm video venientem à longe Petrum, video prius venire hominem quam videam illum esse Petrum.

C Dico secundò, intellectum proprio & directo conceptu cognoscere singularia materialia, ita ut in conceptu simplici & confuso singularia materialia sint primum cognitum, in conceptu autem distincto & complexo illa non sint primum cognitum, sed vniuersalia.

D Prima pars patet experientia; dum enim videtur Petrus, propriè ac directè intelligitur; immo intellectus distinguunt inter singulare & vniuersale: ergo cognoscit vtrumque proprio conceptu. Prudentia quoque virtus est intellectus, versaturque circa singularia. Neque solum intellectus singularia propriè cognoscit, sed etiam directè sine reflexione, rusticus enim v. g. singularia cognoscit, & circa illa immediate ratiocinatur; cùm tamen proflus ignoret vniuersales naturas. Deinde illud directè cognoscitur, cuius recipitur prima species in intellectu: species singularium prius producuntur in intellectu quam species vniuersalium, vt patet ex s. 3. ergo singularia directè intelliguntur.

Secunda pars vulgarem constituit doctrinam de primò cognito; illud enim est primum cognitum in cognitione simplici & confusa, quod prius mouet sensum: huiusmodi est sine dubio singulare: ergo in cognitione illa non scientifica singulare est primum cognitum. Deinde vniuersale non cognoscitur nisi per abstractionem à singularibus: ergo prius cognosci debent vniuersalia quam singularia. Eodemque argumento probatur accidentia prius cognosci quam substancias, & corpora prius quam spiritualia. In cognitione autem discursiva & scientifica vniuersale prius sine dubio cognoscitur quam singulare; nam premissa v. g. vniuersaliores sunt quam conclusio: ergo prius cognoscuntur ea que sunt magis vniuersalia. Quod etiam recte probauit ratio dubitandi.

Ad primam enim respondeo, Aristotelem velle quod intellectus à sensu differt, eo quod sensus dubitatio non sit nisi singularium, intellectus autem sit num. etiam vniuersalium. Certum autem est esse in intellectu species spiritualia, quæ repräsentent obiecta materialia, tum singularia, tum vniuersalia; neque maior est ratio vniuersalia quam alterius.

Ad secundam & tertiam respondeo recte illis probari quod vniuersale in cognitione scientifica est prius cognitum quam singulare.

Difficultatem autem habet quod vltimo loco addebatur, cum qui viuentem videt Petrum, prius cognoscere illum esse hominem, quam cognoscet illum esse Petrum.

Respondeo autem, quod quoties cognoscitur individuum aliquod nunquam aliæ cognitum, prius intellectus cognoscit rationes singulares communiores, quam minus communes; v. g. prius esse hominem, quam petrum. Quando au-

Conclusio bipartita.

Intellectus cognoscit singularia.

Primum cognitum.

510 Philosophiæ Peripat.Lib.II.Disp.XVIII.

tem cognoscitur individuum aliàs cognitum, priùs fertur intellectus in rationes minus communes; sed semper tamen priùs cognoscit singulare quām cōmune: sed in illo singulari varij sunt gradus singulares, quorum alij sunt alijs communiores, id est à pluribus possunt abstrahi; ut in Petro animal & rationale duo sunt gradus singulares, sed unus est altero communior. Itaque intellectus eodem ordine prograditur in percipiendis obiectis, quo sensus illa cognoscit, sensus autem priùs apprehendit rationes singulares magis communes; conspecto enim Petro, priùs cognosco illum esse corpus, deinde hominem: ergo priùs intellectus cognoscit rationes singulares magis communes, quæ facilius etiam percipiuntur ab intellectu, quām rationes minus communes. Quoties autem video Petrum mihi probè cognitum, statim cogito rationem Petri, nihil cogitans rationem animalis aut hominis. Concludo ergo singulare semper priùs cognosci quām vniuersale, quamvis ratio singularis gradus communioris priùs cognoscatur, quām ratio singularis gradus minus communis.

S. III.

An & quomodo intellectus res cognoscat materiales & immateriales.

Conceptus confusus & distinctus.

Triplex dubitatio.

Affertio bimembris.

Certum est primò, conceptum alicuius rei dici proprium, quando ita conuenit rei, ut non conueniat aliis. Ille attem est duplex; alter proprius & confusus, quando res non concipitur per speciem propriam, sed per analogiam, vel per negationem, aut aliter per discursum; alter est conceptus proprius & distinctus, quo res concipitur per proprias species absque analogia vel negatione.

Certum est secundò, processum intellectus nostri in cognoscendo esse huiusmodi. Primò accipit speciem quæ primariò repräsentat rem illam sensibilem, quam repräsentabat phantasma; & per accidens atque in confuso repräsentat subiectum accidentium, cum repräsentet accidentia illa in concreto. Recepta illa specie statim cognoscit accidens; tum per vim discursuam assurgit & cognoscit substantiam.

His positis difficultas est, quænam obiecta intellectus cognoscet proprio & distincto concursum; quænam vero cognoscet proprio, sed confuso conceptu.

Ratio vero dubitandi est primò, quia implicat ut aliquid cognoscatur per cognitionem alterius; ergo implicat ut cognoscatur per speciem impressam alterius; ergo intellectus concipit per conceptum confusum.

Secundò accidens nec definitur, nec cognoscitur nisi per substantiam: ergo substantia prior est cognitione, quām accidens.

Tertiò cognitione, quām habemus de Deo, semper repräsentat aliquid aliud, ad cuius similitudinem Deus concipitur: ergo Deum & substantias spirituales non concipimus conceptu proprio, sed communi.

Dico tertio. Accidentia sensibilia cognosci ab intellectu conceptu proprio & distincto; substantias materiales & accidentia insensibilia cognosci à nobis conceta proprio confuso; Deum & substantias immateriales clare cognosci quoad an sit, confusè autem & imperfectè quoad quid sit, licet concipientur conceptu proprio.

A Prima pars de accidentibus sensibilibus cōdens est, quia illud cognoscitur proprio & distincto conceptu, quod est obiectum motuum, seu quod imprimat sui speciem, primò quidem sensui, deinde verò intellectui: huiusmodi sunt accidentia sensibilia: ergo illa cognoscuntur proprio & distincto conceptu. Illa vero, quæ non imprimat sensui & intellectui ullam speciem, non possunt cogosci proprio & distincto conceptu, sed proprio tantum & confuso; cū sine obiecta terminativa: huiusmodi sunt substantiae materiales, & accidentia insensibilia: ergo illa cognoscuntur conceptu proprio confuso.

B Secunda pars de cognitione Dei & rerum quæ rūilibet spiritualium, probatur; certum enim est, illam esse non posse intuituam, cū nulla in nobis sit species propria illorum; sed neque posse dici quidditatuam, quā scilicet perfectè cognoscitur alicuius rei quidditas; Deum autem & spiritualia mediata solū & imperfectissime cognoscimus, quia cognoscimus Deum ex effectibus qui sunt inadæquati virtutis productiæ Dei, & infinitè imperfectiores quām Deus: ergo Deum quid est, imperfectè solū cognoscimus; ergo non quidditatē. Substantias quoque spiritualis cognoscimus vel per analogiam, vel per negationes, vel per aliquos effectus: ergo imperfecte solū cognoscimus, & (ut dicitur) abstractivæ, id est per extraneas & alienas imagines, à quibus imperfectè repräsentantur.

C Ad primam respondeo, nihil posse cognoscere per cognitionem alterius, posse autem cognoscere per ipsum speciem. Ratio disparitaris est, quia cognoscere per speciem alterius, est posita rei alicuius species, v.g. accidentis, intellectum assurgere ad cognitionem alterius per vim sibi propriam, ad quod non requiritur ut species illa repräsentet illud quod dicitur cognosci per speciem alterius: atque cognosci per cognitionem alterius, estet talis cognitione quā vim repräsentatur, rephantasi etiam alind ei dissimile: impossibile autem est, ut res repräsentetur per conceptum à quo non repräsentatur.

D Ad secundam respondeo, substantiam primum cognitione quām accidens complexe cognitum quod quid est; sed esse posterior cognitione quām accidens cognitum cognitione simplici, & incompleta; quā illud quod immediate ferit sensum, etiam immediate cognoscitur.

E Ad tertiam respondeo cognitionem quam habemus de Deo, repräsentare quidem concomitenter aliud aliud, sed formaliter repräsentare solū Deum; quia scilicet Dei cognitione semper cōiuncta cognitioni alicuius alterius, ad cuius modum concipitur Deus: sed illa non est cognitione alterius; unde reuerā cognoscimus Deum & spiritualia conceptu proprio, non tam quidditatis quo & perfecto.

S E C T I O III.

De speciebus intelligibiliis.

Explicato intellectus obiecto, ad species vicarias eius diuenio, in quibus duo tantum controuerti possint: primò, an sint: secundò, quænam causa illas producat; reliqua manifesta sunt ex iis quæ dixi olim de speciebus impressis.

Quæst. II. Sect. III. de Intellectu. 511

S. I.

Existentia specierum intelligibilium.

Triplex dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia sufficienter concurrens potest phantasma ad productionem intellectus cum intellectu possibili: ergo non sunt necessariae species spirituales in intellectu. Probatur antecedens, quia phantasma cum intellectu agente producit in intellectu speciem impressam spiritualem: ergo phantasma cum intellectu possibili producere potest speciem expressam spiritualem; neque major est ratio unius quam alterius.

Secundò ad iudicium & discursum sufficit species prima apprehensionis: ergo ad primam apprehensionem sufficit speciesphantasie. Deinde tunc species non sunt necessariae ad primam intellectu, ut compleant, vel ut determinent intellectum; quia potentia appetitiva per solam sympathiam determinatur eo ipso quod intellectus aliquid cognoscit: ergo intellectus sufficienter determinari potest, posito quod operetur phantasia.

Tertiò si dantur species ad recordationem rerum præteriorum, sequitur debere semper percipi actus illos quādū manent illorum species, cū illa agant necessariò.

Conclusio trimembris. Dico primò, intellectum requirere necessariò species, tum ad memoriam actuum præteriorum, tum ad primam cognitionem obiectorum etiam præsentim, quæ ferunt sensus; quamvis pro prima intellectu probabile sit illas nullas esse. Tres sunt partes conclusionis.

Species ad memoriam. Prima, quæ requirit species ad memoriam præteriorum, communis est inter omnes, qui non reiciunt omnes species. Ratio est, quia intellectus non potest seipsum determinare ad cognitionem actus præteriori, v. g. syllogismi aliius, aut iudicij. Neque determinari potest ab obiecto, vel ab actu aut phantasmatate præterito: ergo determinari debet ab aliqua specie. Probatur antecedens. Primò enim intellectus est omnino indifferens ad intelligentem hunc aut alium actum; ergo ut illum potius intelligat quām alium, ab aliquo extrinseco determinari debet. Secundò illud nec est obiectum, aut actus, quæ sunt præterita; non phantasma, quod nullum reliquit, cū sint actus illi quo dixi purè spirituales: ergo nihil est per quod determinetur intellectus præter speciem.

Species ad primam intellectu. Secunda pars de prima intellectione aduersarios plures habet, qui ad solos actus memoriosos exigunt species: sed admittunt tamen eas cum S. Th. 1.p. q. 55. art. 2. & q. 85. art. 2. Suarez, Vafquez, Molina, & alii.

Primo enim sic habetur ex Philosopho, qui ponit sepe intellectum agentem in homine; proprium autem munus huius intellectus est purificare phantasmatum, id est producere species spirituales in intellectu, posita operatione phantasmatum. Deinde scilicet perspicue Augustinus asserit istas species, v. g. lib. 1. de Trinitate, cap. 2. ait positionem specierum intelligibilium difficultè suaderi tardioribus ingenis. Et lib. 9. cap. 12. Tenendum est, inquit, quod omnis res quāmcunque cognoscitur, congenerat in nobis notitiam sui; ab utroque enim notitia paritur, à cognito, & à cognoscente. Idem expressius asserit Anselmus cap. 6. Monologij. Cū cogitatur, inquit, aliquid quod extra mentem est, non

A nascitur verbum cogitare rei ex ipsa re, quia ipsa est absens à cogitationis intuitu, sed ex ipsa rei aliqua similitudine, qua vel est in cogitationis memoria, vel foris qua tunc cū cogitat, ex re praesenti ad mentem attrahitur.

Præterea ratio est, quia quoties intellectus est indifferens & incompletus ad obiectum etiam præsentis perceptionem, debet compleri & determinari per aliquid proportionatum cum ipsa intellectu: illud nec est obiectum distans, nec phantasma materiale: ergo est species spiritualis. Probatur antecedens, quia sensus exigit aliquid proportionatum ad elicendam sensationem: ergo etiam intellectus debet determinari per aliquid proportionatum ad elicendam primam intellectu. Imò si sufficeret phantasma ad primam intellectu, sufficeret etiam ad memoriam, quia nunquam recordamur nisi excitati ab aliquo phantasmatu.

Tertiam partem, quæ asserit probabiliter posse negari species ad primam intellectu, suaderi potest omnibus argumentis propositis in ratione dubitandi.

Ad primam autem probabiliter respondeo, Soluto pri-
phantasma esse sufficienter proportionatum ad
productionem specierum impressarum cum intel-
lectu agente, sed non esse sufficienter propor-
tionatum ad productionem specierum expressarum;

quia species impressa est aliquid longè imperfe-
ctius quam species expressa, ideoque causas non
exigit adeò perfectas.

Ad secundam respondeo, esse in intellectu duo
tantum genera specierum. Primum est earum, quæ
repräsentant id quod sensu præceptum est. Secun-
dam earum, quæ seruant memorias rerum præ-
teriorum; aliae omnes inutiles sunt, quia intellectus semel determinatus à specie, supra illam assur-
gere potest, & alia multa circa illud obiectum
cognoscere. Satis autem aliæ negata est paritas
inter potentiam appetitivam & cognoscitivam,
quia actus potentie appetitivæ non est expressa
imago sui obiecti, à quo propterea non debet pro-
ducī: cognitio autem est imago.

D Ad tertiam respondeo species intelligibiles non
semper repräsentant illa obiecta, quorum sunt
species; quia exigunt vel ut operatio phantasmatum,
vel ut voluntatis imperium illas excitat, alioqui
sopitate sunt, & quasi mortuæ. Ratio autem cur in
phantasia una potius species agat quam alia, alla-
ta est olim, quia primò spiritus aliqui mouentur,
in quibus aliquæ sunt species, & non aliae. Se-
cundò temperamentum ipsum corporis, à quo per
sympathiam excitantur species in humoribus resi-
dentes. Tertiò applicatio etiam voluntatis illas
species excitat.

E

S. II.

Causa effectiva specierum intelligibilium.

C ommuniter dicitur illas produci ab intellectu, qui vocatur agens; intellectus vero possibilis ille appellatur, qui producit speciem ex-
pressam.

Sed duplex difficultas est. Prima, utrum intellectus agens sit distinctus ab eo intellectu qui di-
citur possibilis. Deinde, utrum solus intellectus agens producat species illas spirituales, an vero
concurrit cum eo etiam phantasma, non solum
exemplariter, & per sympathiam, sed etiam effe-
ctuē physice.

Vñ 4 Ratio

512 Philosophiæ Peripat.Lib.II.Disp.XVIII.

Triplex dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia vbi diuersa sunt munera, ibi diuersæ sunt potentia: intellectus agens & intellectus possibilis habent munera diuersa, cùm unus producat speciem impressam, alter verò cognitionem: ergo diuersæ sunt potentia, saltem ex suppositione quod potentia distinguantur ab anima & inter se.

Secundò res inmaterialis non potest producere etiam ut causa partialis effectum spirituale: phantasma est materiale, species intelligibilis est spiritualis: ergo phantasma non est causa etiam partialis specierum intelligibilium. Probatur maior, quia causa partialis debet esse proportionata effectui producendo, & illum continere; res autem materialis non est proportionata rei spirituali.

Tertiò phantasma ex coniunctione cum intellectu vel recipit aliquid, vel nihil. Si nihil recipit: ergo sicut per se solum producere non potest rem spiritualem, ita nec illum potest producere cum intellectu: si recipit aliquid, illud vel est spirituale, vel materiale; si spirituale, non recipitur in phantasmate; si materiale, non facit ad producendam rem spiritualem.

Intellectus agens quid sit.

Dico secundò intellectum agentem non esse aliquid homini extrinsecum, neque aliquid distinctum realiter ab intellectu possibili, sed esse ipsummet intellectum possibilem, à quo formaliter solum distinguitur etiam posito quod realiter inter se distinguerentur potentia anima.

Ratio est, quia id quod producit effectuè species intelligibiles, si est extrinsecum homini, vel est Deus, vel aliqua intelligentia, ut videntur censuisse Platonici apud Marsilius lib. de immortalitate anima, à cap. 4. quod statim patet esse incommode, quia in re naturali non debet statim ad Deum recurriri, quando alia causa suppetit. Si autem est aliquid intrinsecum homini, nihil est necesse nouum ponere intellectum, qui huiusmodi species producat; cùm idem intellectus, qui producit speciem impressam, possit producere speciem impressam, cuius productionem multi Theologoi censent satis obscurè illuminare phantasma, reddere res actu intelligibiles, abstrahere species à phantasmibus.

Concursus phantasma-tis.

Dico secundò, esse probabilius, quod phantasma effectuè producit speciem intelligibilem simul cum intellectu agente.

Solutio triū dubitatio-num.

Primi enim phantasma determinare debet intellectum agentem ad productionem specierum; non potest determinare nisi eas efficiendo: ergo efficit partialiter illas species. Probatur minor. Omnis determinatio est actua, vel formalis: phantasma non determinat formaliter intellectum: ergo determinat effectuè. Minor certa est, quia phantasma non est in intellectu. Deinde formalis determinatio intellectus est ipsam actionem intellectus. Neque phantasma determinante potest exemplariter, quia intellectus agens ut sic esset cognoscitus. Deinde sicut species impressa oculo non potest illum determinare nisi effectuè concurrendo ad visionem: ergo neque potest phantasma determinare intellectum nisi simul cum ipso concurrendo.

Ad primam respondeo, potentias tunc esse species diuersas, quando munera sunt diuersa & adæquata; quando autem non sunt nisi partialia, tunc potentia non sunt diuersa: productio speciei impressæ, & productio speciei expressæ sunt munera diuersa, sed inadæquata, quorum unum subordinatur alteri.

A Ad secundam nego effectum contineri necessariò debere totum in causa partiali, sed satis esse ut continetur in causa totali; quando enim duæ sunt causæ partiales conflantes unam totalem, neutra solitariè spectata continet totum effectum, sed prout alteri iuncta. Itaque phantasma producit speciem spiritualem ut causa partialis, & illum continet si spectetur prout cum intellectu est una causa.

Ad tertiam respondeo, phantasma per conformatum intellectus agentis non recipere quidquam intrinsecum, sed extrinsecum dumtaxat aliquod complementum; quia scilicet iunctum cum intellectu facit unam causam, & cum eo iungit actionem; in seipso autem nihil recipit.

S E C T I O N . IV.

De ipsa intellectione.

Post obiectum intelligibile, ac species dependentes intellectui, latissime patet actus illius proprius, qui dicitur intellectio; tenacior enim hoc loco possent quæcumque in Logica disputabam de natura & veritate ac fallacie enunciationis, de discursu & de actibus scientiae aut opinionis. Dixi videlicet iis locis, omnia quæ pertinent ad propriam rationem mentis operationum, quas Logica dirigit; nunc iis omillis considero primum generatum quidditatem intellectio: secundò quidditatem cognitionis intuitivæ & abstractivæ: tertio quidditatem cognitionis comprehensivæ: quartò quidditatem cognitionis directæ ac reflexæ: quinio quidditatem cognitionis viuis & plurim; id est quomodo possit intellectus cognoscere simul plura.

§. I.

Quidditas intellectionis generatum sumptu.

EX prima disputatione huius tractatus constat primò, nullam esse posse intellectionem, in qua non sit terminus realis productus, qui dicitur verbum mentis, & est vera qualitas; deinde actio ab eo termino modaliter distincta; & hoc totum in qualibet cognitione necessariò reperiatur. Constat secundò, intellectionem sumptu formaliter neque in actione sola consistere, neque in solo verbo mentis, sed in utroque simul, ut satis ibi probatum est. Quibus positis,

Dico primò intellectionem rectè posse definiti, intellectio. Est actus vitalis spiritualis, quo potentia intelligens qualiter assimilatur obiecto quod producit. Verbum autem mentis rectè definiri, Formaliter & expressam similitudinem obiecti, quā obiectum potentia cognoscendi representatur. De hoc igitur tam eloquenti, tam eruditio verbo, quod intellectus silens loquitur, sine ullo sono, sed non sine attentione, mala & scita dignissima queri possunt.

Primò enim queritur, quare terminus ille intellectio vocari soleat verbum, cùm tamen aliam rem potenterum termini, tapetsi representatiui sint obiectorum, non soleant appellari verba; quod soli conuenit intellectioni, cuius terminum appellat Augustinus animi cogitationem, & verbum cordis, quod nec Græcum est, nec Latinum; & tamen ab omnibus intelligitur. Damascenus autem lib. 1. Fides, appellat naturam mentis germin.

Respondeo, rationem esse, quia per illam qualitatem

Quæst. II. Sect. IV. de Intellectione. 513

Itatem intellectus formaliter sibi manifestat ipsum obiectum; sicut enim tunc externum loquimur verbum cùm alteri manifestamus cogitationem animi & obiectum, vnde verbum illud appellatur nuncius intelligentia; ita verbum internum tunc loquitur, quando non alteri, sed nobis ipsi obiectum manifestamus. Verbum autem diuinum quomodo diffimile in eo sit verbo nostro interno, quia per illud Pater Æternus Filius manifestat obiecta, non sibi, dictum est in tristatu de Trinitate.

Secundò quæritur, vtrum ita vocetur verbum mentis ex eo quod ipsum dicatur, an verò ex eo quod obiectum per ipsum dicatur.

Per verbum dicitur obiectum. Respondeo verbum ita vocari & quid ipsum dicatur, & quid obiectum per illud dicatur: sicut verbum externum & dicitur, & dicit obiectum.

Tertio quæritur, quare verbum mentis appellatur species expressa, seu imago & similitudo ipsius obiecti; propterea enim intellectio dicitur esse assimilatio potentia cum obiecto. Omnis notitia, inquit August., lib. 9. de Trinit. cap. 11. similis est rei quam nouit.

Est species & imago. Respondeo rationem esse, quia sicut imago picta dicitur repræsentare Cæsarem, quia facit ut intuens ipsam, veniat in notitiam Cæsaris; ita ex eo quod per ipsum verbum internum formaliter obiecta cognoscantur, & faciat illa presentia, dicitur verbum illud imago, & similitudo.

Quarto quæritur, vtrum verbum mentis sit imago, in qua prius cognita, tanquam in speculo videatur obiectum; sicut imago Cæsaris id est datur in cognitionem Cæsaris, quia ipsa cognoscitur.

Non est imago prius cognita. Respondeo verbum mentis non esse imaginem, in qua prius cognita relucet ipsum obiectum, & intra eam videatur; sed esse similitudinem tantum formalem, per quam tendit intellectus formaliter & vitaliter in ipsum obiectum, non cognita ipsa imagine. In eo enim differt imago hæc ab imaginibus pictis & à speculis. Ratio est, quia nemo experitur se duo semper cognoscere, deberereturque idem accidere oculo, qui propterè cognosceret se videre. Deinde implicant, vt obiectum intuitu ac quidditatui cognoscatur in verbo mentis, quod est accidentis, atque adē imperfectius obiecto quod est substantia. Denique nulla eset cognitione que non eset reflexa, quia semper cognoscet seipsum.

S. II.

Quotuplex sit intellectio, & quomodo fiat.

Tres esse mentis operationes, & non plures, constans & rata est omnium Doctorum sententia, primam apprehensionem, iudicium & discursum.

Duplex dubitandi. Ratio tamen dubitandi esse primum potest, quia enthymema, induc̄tio, & exemplum sunt quedam mentis operationes; & tamen neque sunt prime apprehensiones, nec sola iudicia, vt patet; neque tertiae operationes, quia in tertia mentis operatione unum infertur ex alio per consequentiam formalem, in qua prædicatum & subiectum vniuntur prius cum aliquo tertio, quod in solo fit syllogismo: ergo plures sunt mentis operationes, quam tres.

Secundò imperium, promissio, & oratio sunt vera mentis operationes, non autem actus voluntatis.

Atatis, vt in morali probatur: non sunt prima, vel secunda, vel tertia: ergo non sunt tres tantum operationes mentis.

Dico secundò tres esse tantum mentis operationes, primam apprehensionem, iudicium & discursum, neque ullam esse operationem intellectus, quæ non sit cognitio, quæ in statu coniunctionis anima cum corpore semper iuncta est cum aliqua operatione phantasie, id est per conversionem ad phantasmatum.

B Prima pars de numero ternario mentis operationum sèpe probata est in Logica: quod autem aliqua sit intellectus operatio, quæ non sit cognitio, multi negant Thomista. Probatur tamen, quia obiectum intellectus est verum: sed sola cognitio versati potest circa verum: ergo nullus est actus intellectus, qui non sit cognitio. Imperium igitur actus est intellectus connotans actum voluntatis, & illum intimans, & ius quod habes ut tibi obsequar. Cum enim dicas mihi; *Fac hoc*, significas te velle ut hoc faciam, & te ius habere ut ne repugnam decreto tue voluntatis, quæ (vt pater) est secunda mentis operatio, & mea voluntas debet esse ut hoc faciam. Oratio item actus est intellectus significans desiderium voluntatis, ut mihi aliquid concedas; significat enim postulatio, quod mea voluntas desiderat ut hoc facias meā causā, & in hoc mihi gratisceris, quia ego, quia diues es, quia bonus es; hæc enim est petitio. Promissio denique actus est intellectus significans actum voluntatis praestandi hoc quod verbis declaro, & me ad hoc obligandi. Idem dico de gratiarum actione, quæ actus est intellectus significans acceptum beneficium, laudem benefactoris, & voluntatem recordandi & rependi aliiquid. Tria enim illa complectitū ille actus, beneficium, benefactoris gratiam, & memorem animum eius qui accepit.

C Secunda pars est, intellectionem quamlibet animæ, quamdiu informat corpus, fieri per conversionem ad phantasmatum, id est nonquam cognosci quidquam ab intellectu, quin imaginatio etiam simul cogitet aliquid, & idolum veluti quoddam obiciat. Sic enim sèpe docet Philosophus, esse necesse, ut intelligens phantasma speculeretur; non autem voluit Aristoteles cognosci obiectum phantasma per operationem ipsius intellectus, sed tantum coniungi semper intellectui phantasiam quamdiu anima conserta est corpori. Sicut enim inquit Nazianzenus *orat. 2. de Theologia*, impossibile nobis est ut quispiam membrum suum præcedat antecedente, quantum enim sequeris, tantum anteueritis; aut ut oculus citra lucem visibilibus coniungatur, aut ut pisces natent sine aqua; ita impossibile est iis qui corpore sunt inclusi, sine rerum corporearum symbolis cum immaterialibus, & insensibilius coniungi. Alter etiam explicat Contatenus *lib. 1. de immortalitate anime*.

E Sicut, inquit, fetus quamdiu in utero est matrix, materno nutritur sanguine, quem mater ipsa formauit; quando autem ab ea separatus est, per se capere cibum est aptus: ita intellectus materiae vnitus & phantasia non prodit in actu sine conatu phantasia.

Ratio autem à priori est, quia cum anima informet corpus, necesse est ut à corpore pendent omnes operationes animæ: non possunt operationes spirituales aliter pendere quā exigendo necessariò consortium phantasie operantis: ergo necessariò illud exigit consortium. A posteriori autem omnino constat fatigari caput diurna exempla

Conclusio
bimembri.

Terminus
mentis ope-
rationum.

Connexio
ad phanta-
matum.

temptatione , quod non contingere nisi sensus simul operaretur. Deinde in amentibus & dormientibus turbata phantasia , operationes etiam rationis confunduntur. Similiter in pueris defectus organorum impedit vñum rationis. Et hoc ita verum est , vt nulla esse possit etiam sublimissima contemplatio , cui non semper coniuncta debet esse operatio phantasie , vt recte contra quosdam contemplatiuos probat Suares lib. 2. de orat. c. 11.

Solutio dubitationum.

Ad primam respondeo discursum , vt in Logica dixi , recte diuidi posse in syllogismum , enthymema , inductionem , & exemplum , tanquam in species distinctas : nego enim requiri ad tertiam mentis operationem ut sit discursus perfectus , qui reperitur in solo syllogismo. Enthymema igitur , inductione & exemplum sunt species tertiae mentis operationis , sed minus perfectae quam syllogismus , in quo vnum infertur ex alio ex vi consequentia formalis.

Ad secundam responso patet ex dictis in probatione secundæ partis conclusionis.

S. III.

*Quidditas loquitionis intuitiva, & abstractiva,
comprehensiva, directa & reflexa.*

Solis hic definitionibus contentus ero , quia quæcumque circa istos actus sunt difficultia , fūse in Theologia disputata sunt.

Quinque definitions.

Dico tertii , cognitionem intuitivam illam appellari , quā res cognoscitur per proprias species , vel per aliquid aequivalens , & hoc omnino ad illam sufficere ; cognitionem abstractivam eam quā fit per species alienas ; quidditativam eam in qua distinctè cognoscuntur essentialia rei alicuius praedicata ; comprehensivam eam in qua nihil est in obiecto quod lateat cognoscendum , cognitionem directam eam , quā cognoscitur primò aliquod obiectum ; reflexam quā cognoscitur ipsa cognitione.

Cognitione intuitiva.

Primo ergo communiter dicitur cognitione intuitiva esse illa , quā cognoscitur aliquid in seipso , vt praesens & existens ; quod est difficile , quia beatus in Deo videt creaturas etiam possibiles , & intuitivè illas cognoscit : ergo cognosci aliquid intuitivè potest , quod tamen in seipso non cognoscatur , neque vt existens ; cum etiam certum sit res possibiles cognosci à Deo intuitivè. Germanus itaque character visionis intuitivæ is est , vt fiat per speciem propriam , non autem per alienam , vel certè per aliquid quod aequivalat speciei propriæ : nam species propria representat rem sicuti est : inò representat eam eodem modo ac si esset existens & praesens : ergo quoties obiectum cognoscitur per propriam speciem , id est per speciem productam ab obiecto , vel similem ei quam obiectum ipsum produceret , toties obiectum cognoscitur intuitivè. Sed quia tamen beatus , vt dixi , cognoscit creaturas in omnipotencia , propter meritum addebam visionem intuitivam fieri per propriam speciem , vel per aliquid aequivalens speciei propriæ , nimurum per aliquid in quo species illa propria continetur eminenter , sicut omnipotencia continet sine dubio quamlibet creaturam , & eius speciem.

Cognitione intuitiva inadæquata.

Vtrum autem cognitione intuitiva , quā res videatur sicuti est , possit esse inadæquata , ita vt non videantur omnes eius perfectiones , quantumvis inter se sint identificatae , disputari solet , & præ-

A cipue circa visionem Dei , quam aliqui cum S. Thoma contendunt necessariò terminari ad omnia quæ formaliter sunt in Deo , ita vt nec una persona videri possit sine alia , nec vnum attributum sine aliis. Alij cum Soto negant cognitionem intuitivam esse necessariò ad aquarum , sed posse videri aliquid vt est in se , sed inadæqua , quam sententiam Scotti esse veriorem , probabam in tractatu de Deo. Et sane constat , cognitionem illam intellectuam , quā pender à sensibus , esse revera inadæquata ; dum enim oculus vider albedinem , non necessariò cognoscuntur gradus omnes identificati cum albedine : ergo ad cognitionem intuitivam non requiritur vt sit adæqua.

B Secundò cognitione abstractiva non appellant ea quā cognoscitur vnum , non cognito formaliter alio , quod ipsi est identificatum ; nam illa , vt dixi , esse potest intuitiva , sed abstractiva dicitur cognitione obiectum quoties cognoscitur per species alienas ; abstractiva enim cognitione illa est , quā opponitur cognitioni intuitiva , quam dixi fieri per proprias species , atque adeò esse claram , & immediatam : cognitione autem abstractiva cum fiat per alienas imagines , obscura est , mediana , & ænigmatica , quia per eas res non cognoscitur vi est in se , sed vt representatur per speciem alterius , in quo non continetur formaliter , aut emi- nenter.

C Tertiò cognitione comprehensiva est cognitione adæquata obiecto , qualis sine dubio illa sola est , in qua nihil est in obiecto quod lateat cognoscendum ; sicut comprehendit dicuntur corpora quando secundum totam mollem suam claudunt à continente , vel secundum omnes suos fines claudunt ab oculo. Homo autem ille , cuius dum facies videtur , dorsum non videtur , non dicitur comprehendit , teste Augustino serm. 35. ad verbis Domini.

D Simili modo comprehendit dicuntur obiectum quando nihil eius latet cognoscendum , cuius notitia quadammodo clauditur & finitur ; quidquid enim , inquit idem Augustinus , scientis comprehendit , scientis cognitione finitur.

E Conditions autem requisita ad comprehensionem , sive ad cognitionem illam adæquatam , vulgo tres esse dicuntur. Prima vt obiectum quod comprehendit , cognoscatur secundum totam latitudinem intensiuam , sive , vt vulgo dicitur , quantum est cognoscibile. Secunda , vt cognoscatur secundum totam latitudinem extenam , id est , vt cognoscantur omnia quæ continet , non formaliter , tum eminenter. Tertia vt illa omnia cognoscantur vna cognitione. Quæ tria sive sunt difficultia , neque satis videntur explicari posse sine multis difficultibus Theologis , quas plenè dissolui agens de Deo , & de Christo.

F Quatuor , cognitione reflexa propria est intellectus , qui solus potest intelligere suos actus , sicut & mens voluntas apud potest suum amorem. Sed difficultas gravis est , vrum etiam eadem cognitione reflexa esse possit supra seipsum , esse nimurum simul tendentia & terminus , obiectum cognitione & cognitione , quod esse prolus impossibile demonstrabam olim contra quoddam recentiores , quia nihil referri potest ad seipsum , nihil causare potest seipsum : cognitione autem causatur ab obiecto , quia infinita ibi essent formalitates , & esset aliqua cognitione extra collectionem omnium cognitionum. Neque licet argumentari à divina cognitione , quæ propter infinitatem non solum realiter ,

ter, sed etiam formaliter directa est & reflexa; unde in ea non sunt infinita formalitates, quamvis etiam in Deo illa fortassis non repugnarent, quia Deus undeque infinitus est.

S. IV.

An, & quomodo intellectus possit intelligere plura.

Plura obiecta, que in unum coalescant obiectum, cognoscere sine dubio potest simul intellectus. Difficultas est de obiectis totaliter diversis, quomodo ea percipere simul possit: primò per plures actus, quos elicit simul plures: secundò per unicum actum simplicissimum, qui attingat simul plura obiecta, non solum materialia, sed formalia etiam, & totalia.

Ratio dubitandi primò est, quia sicut figura est ultimus terminus quantitatis; sic actus est ultimus terminus potentiarum: sed non potest idem corpus in eadem sui parte habere simul plures figuram, & plures terminos: ergo idem intellectus non potest habere simul plures actus.

Secundò, possum ob diuersos fines amare idem medium uno actu; possum v.g. simul apprehendere ambulationem tanquam vitalem sanitatem, tanquam commodam ad iuuentum amicum, ad obtinendum beneficium, ad hostem fugiendum: ille actus habet plura motiva totalia: ergo similiter actus intellectus habere potest plura motiva totalia. Similiter quando propter multorum intercessionem condono alteri contumeliam illatam, quorum singuli proponunt diuersa motiva, & dico; *Condono tibi propter illos amicos omnes, qui hoc suadent: unus sine dubio actus habet plura motiva formalia.*

Tertiò, cum dicitur à me, *Petrus currit, Iohannes currit, Iacobus currit;* tres illi actus habent tria obiecta distincta: quando autem dico, *Illi omnes currunt,* ille actus habet illa eadem obiecta: ergo potest actus unus habere plura obiecta formalia. Denique species impressa vniuersalis repræsentat plura obiecta: cognosco v.g. album & nigrum, quæ sunt obiecta diuersa: ergo cognitionem etiam varia potest habere obiecta.

Dico quartò, posse intellectum simul elicere plures actus circa diuersa obiecta; imò & posse simul elicere unum actum circa plura obiecta materialia; non posse circa plura obiecta formalia, sive unus actus non potest distinctè attingere plura obiecta motiva totalia, nec esse v.g. simul actus fidei, opinionis & scientiæ. Tres sunt partes assertiōnis.

Prima pars de cognitione simultanea plurium ut plurium, id est de pluribus actibus eliciti simul circa plura obiecta, probatur; quia potentia sensitiva elicere simul potest plures actus; video enim simul album & nigrum, quod sit sine dubio per plures actus, cum una imago repræsentare nequeat contraria: ergo etiam intellectus potest simul elicere plures actus, cum non sit minoris actuitatis quam sensus.

Secunda pars de cognitione plurium obiectorum materialium per modum unius, sive quod unico actu plura possint cognosci, probatur, quia possum propter Deum amare simul duodecim Apostolorum; possum etiam propter idem motuum amare omnes virtutes: ergo possum etiam uno actu illa cognoscere. Deinde actus non specificatur per obiecta materialia, sed per obiecta forma-

A lia: ergo potest unus actus versari circa plura obiecta materialia sub diuerso motu formalis. Deinde confirmatur ex speciebus impressis vniuersalibus, per quas diuersa repræsentantur obiecta materialia.

Tertiam partem de unico actu circa plura obiecta formalia negant multi Recentiores, qui sentiunt, posse unicū actū habere plura motiva totalia, sive non esse impossibile ut unus sit actus fidei, opinionis, & scientiæ; quod sane non placet, quia non potest unus & idem actus pendere à pluribus causis formalibus adæquatibus: plura motiva formalia totalia sunt cause formales totales diuersæ: ergo non potest unus & idem actus habere plura motiva totalia. Maior patet, quia non potest unus compositum habere v.g. plures animas, & esse unum compositum: ergo unus actus non potest habere plura obiecta formalia; sicut enim forma se habet ad compositum physicum, sic se habet obiectum formale ad actum; specificat enim actum, & illum constituit. Deinde implicat, ut aliquid sit in duplice specie: si actus haberet plura obiecta formalia non subordinata, esset in duplice specie; nam esset actus fidei, v.g. & scientiæ: ergo, &c. Denique implicat ut aliquid simul sit Angelus & homo: chimara v.g. implicat, quia non potest aliquid esse leo, draco & capra: ergo non potest aliquid esse simul fides, opinio, & scientia. Probo consequentiam; ideo implicat ut aliquid sit leo, draco, & capra, quia leo, draco, & capra sunt essentiæ totales diuersæ: sed fides, scientia, & opinio sunt etiam essentiæ totales diuersæ: ergo si aliquid compositum non potest esse simul leo, draco, & capra, neque potest etiam idem actus esse fides, opinio, & scientia.

Respondent aduersarij fieri posse unum motuum formale adæquatum, & unam speciem adæquatam ex pluribus illis motiuis; posse autem aliquid esse in multiplici specie inadæquata.

Sed contrà. Sicut non possunt naturæ leonis, draconis, & caprae esse inadæquatae, & facere speciem unam adæquatam; sic plura motiva fidei v.g. opinionis, & scientiæ, que in seipsis sunt adæquata, fieri non possunt unum motuum adæquatum; non enim maior est ratio unius quam alterius: quod probo. Ideo naturæ draconis, leonis & caprae non possunt esse naturæ inadæquatae coalescentes in unam naturam adæquatam, quia in seipsis sunt naturæ totales: sed fides, opinio, & scientia sunt etiam naturæ totales: ergo non possunt coalescere in unam naturam adæquatam. Deinde ista motiva formalia tam non possunt esse unum motuum adæquatum, quam plures animæ non possunt uniri eidem corpori, & facere unam animam adæquatam: sed certum est, plures animæ non posse hoc modo uniri: ergo neque possunt ista motiva sic conuenire in unum actum. Denique ut ex duabus speciebus fiat una totalis, necesse est ut una se habeat per modum actus, altera per modum potentiae: sed obiecta ista formalia nullo modo sunt subordinata inter se, neque unum est actus, alterum potentia: ergo non potest ex illis fieri una species totalis.

Ad primam respondeo, actum non eodem modo se habere respectu potentiarum, sicut se habet figura respectu quantitatis; disparitas enim est, quia una figura excludit aliam, actus autem unus non excludit alterum, quando non sunt inter se contrarij.

Ad secundam respondeo, posse idem medium amari unico actu ob plures fines confusè cognitos;

Plura obiecta formalia unius actus.

Solutio tripla dubitatio-

Triplex dubitatio-

Conclusio tripartita.

Plures simul actus.

Plura obiecta materialia.

516 Philosophiae Peripat.Lib.II.Disp.XVIII.

tos; non posse amari vnicō actu, propter illos cognitos distinctē. In casib⁹ propositis vnuſ actus amat idem medium, propter plures fines cognitos confusē.

Ad tertiam respondeo, posse vnum actum habere plura obiecta formalia partialia; non posse habere plura totalia: quando autem sunt eiusdem speciei, possunt coalescere in vnum obiectum formale, vt in exemplis propositis: quando autem diuersa sunt speciei, non possunt facere vnum obiectum totale, quia non subordinantur, neque possunt esse partes eiusdem totius.

S E C T I O V.

De potentia ipsa intellectua, praesertim de memoria.

Superesset de intellectu dicere, vtrum ille vnuſ sit, & vtrum sit nobilior voluntate: sed cūm indistincta ab anima sint potentiae, non potest intellectus esse vnicus; imd̄ etiamē essent distincte, non deberet ponī realis illa distinctio inter intellectum speculativum & practicū; inter rationem superiorē, & inferiorem; inter rationem & memoriam; quia illa omnia versantur circa intelligibile, quod est vnicum obiectum ad aquatum intellectus, qui propterea non est realiter nisi vnuſ. Quomodo autem intellectus sit praestantior voluntate, dictum est prima secundā, cūm egi de beatitudine; intellectus enim trahit ad se obiecta, voluntas trahitur ab obiectis: trahere autem nobilius est quam trahi. Adde quod operatio voluntatis pendet semper ab operatione praeiuia intellectus.

Sola igitur explicanda supereft memoria, de qua multa dabunt scitu dignissima Aristoteles lib. 1. parnorum naturalium, Augustinus lib. 10. confessionum, c. 10. Cassiodorus lib. de anima, cap. 12. Damascenus lib. 2. c. 20. Nyssenus lib. 6. de hominis opificio. Mihī satis erit dicere, quid & quotuplex sit memoria: secundō in quibus viventibus illa reperiatur: tertiō in quibus illa sit praestantior: quartō quānam adiuvant memoriam, quānam illi noceant: quintō demū, quid sit reminiscētia.

Dico primō, memoriam sumi vel pro actu ipso memorandi, & definitur ab Aristotele, *Rei præterita ut præterita est, recognitio*; seu, *Cognitio rei prius cognita, ut prius cognita*. Vel pro ipsa facultate memoratiua, & est potentia, quæ non solum conseruat species, sed iterum etiam apprehendit obiecta alijs cognita, vnde vocatur ab Augustino & Damasco promptuarium regina anima.

Duplex autem est in homine memoria, vna sensitiva, altera intellectua: prima conseruat species rerum sensu interno cognitarum, & est impræcipit memoria, vt dixi, quia cognoscit quidem res cognitas prius, sed non cognoscit res vt cognitas, quia non cognoscit suos actus. Altera conseruat species immateriales rerum intellectuum. Dari enim hanc memoriam, patet ex eo quod recordamur multorum, quæ sensibilia non sunt, vt quod demonstratum à nobis fuerit aliquid abstractum, v. g. aliquid vniuersale, vel aliquid spirituale.

Dico secundō plurimis etiam brutis animalibus inesse memoriam; fetus enim agnoscent parentes & dominos suos; pristinos nidos & latibula sua repetunt; iniuriarum recordantur. Imd̄ extendendum etiam id esse ad pisces, conuincunt

A ea, quæ narrat Plinius lib. 10. c. 70. pisces in quibusdam vitariis plauſu congregari solitos ex consuetudine; imd̄ & ad nomen vocatos aduenisse in piscinis Cæſaris, non confertim tantum, sed quosdam priuatim. Mira etiam idem narrat de delphino, qui quo cumque diei tempore inclamat à puer, quamvis occultus, atque abditus, ex imo aduolabat, paſtusque præbebat ascensu dorſum, receptumque per mare in ludum reuehebat.

Quædam tamen animalia memoriam non habent, vel certè admodum imperfectam; ea videbilet quæ solo tactu & gusto prædicta sunt, vt conchyli, ostrea, &c. Muscas non arbitror omnino memoriam carere, vt putat Albertus, eo quod ab acta redant; sed hoc ostendit eas memores esse loci in quo prius pafcebantur, stoliditas autem efficit ut non emendentur. Organum memorie sensitivæ dicitur esse pars posterior cerebri, quia in ea conseruantur species rerum cognitarum, que non in solis hærent spiritibus facilimē diffunduntur, sed in ipsa etiam cerebri substantia.

Dico tertio, inter animalia omnia hominem in maximis memoriam valere, propter spiritus optimos, & cerebrum temperatum; imd̄ maximis iuuant ratiocinatione, vt patet ex dicens de reminiscētia. Pollent verò memoriam illi maximis, qui habent in cerebro mollitudinem, & modicam duritatem; molliitatis enim facit ad receptionem facilem specierum, durties confert ad eum retentionem. Ideo senes deficiente cerebri humiditate difficultè addiscunt, pueri facilè addiscunt, cqd̄ obliuiscuntur propter defectum duritiei; iuuent verò meliori sunt memoria, quia senes vincent mollitudine, pueros duritie.

Melancolici, eo quod organa sicciora habeant, diutius retinent, imd̄ diutius cogitant, & lentius apprehendunt; ideo firmiū insigunt. Eorum que amamus vix obliuiscimur, quia cogitamus illa sapientiū & attentiū. Qui noctes ducent insomnes, minus memores evadunt, quia humores illi, quos concoquere somnus debuit, debitam impedit cerebri siccitatē.

Nationes quædam, vt Thraces, dicuntur infelicem habere memoriam ob defectum dicti temperamenti. Eorum quæ pueri didicimus, melius recordamur, quia pueri fortius apprehendunt, cū circa pauciora distrahanter. Eadem ob causam manè melius discimus memoriter, quia circa pauciora distrahanter. Eadem ratio efficit, vt equi ac canes melius itinerum recordentur, per quæ sunt deducta, quia illa solum cogitant cū eō dicuntur.

Præstantissimæ memorie plura exempla dabant Seneca in prologo declamationum, Plinius lib. 7. c. 24. Rhodiginus lib. 20. cap. 10. Solinus lib. 6. c. 18. Valerius lib. 8. ist. 7. Alexander ab Alexandro lib. 6. c. 18.

Charmides in Græcia, quæ quis volumina exgerat in amplissima bibliotheca, legentis modo repræsentabat. Theodoctes quamlibet multos versus auditos mox reddebat. August. lib. 4. de origine animæ, c. 7. refert quendam potuisse totum recitare Virgilium retrorsum. Blesensis epist. 91. prodit se eodem tempore tribus simul scribis dictasse varias epistolæ, cū ipse quartam scriberet. Idem de Iulio Cæſare traditur, & testatur Eusebius Origenem septem simul scribis diuersa dictare solitum. Mirabile omnino est, quod de scipio Seneca prodit loco citato: *Duo, inquit, millia nominum, quo erat ordine recitata, referebam, & ab his qui ad audiendum preceptorem nostrum conuenerant, singulos versus à singulis*

Quid sit
memoria.

In quibus
viventibus
illa sit.

singulis datos, cum plures essent ducentis, ab ultimo A incipiens usque ad primum recitabam.

Plerumque tamen accidit, ut qui tantâ sunt praediti memoriam ingenio minus valeant, quia ingenij celeritas maiorem depositis humiditatem, quam refutat memoria tenacitas.

Dico quartus. Præter moderatas illas qualitates molitiae, & duritiae nihil est, quod memoriam æquè iuuet ac exercitat quotidiana memoria; nihil enim æquè vel curâ augerit, vel negligentiâ intercidit. Secundò plurimum iuuat memoriam, si valde attendas ad ea quæ desideras retinere: item si non multis simul obruas memoriam; eorum enim quæ parum attendimus, vel quæ apprehendimus, aliis intenti rebus faciliè obliuiscimur. Lædunt memoriam quæcumque vel siccitatem nimiam inducunt, vel humiditatem parunt cerebri, vt nimium aliquando studium, consumens spiritus & cerebrum exsiccans; nimius item labor, nimia fatigatio, morbi plures; Ianuenius Doctör eximius post edita luculentia commentaria in Scripturam, litteras oblitus fuisse dicitur. *Quidam ictus lapide literarum oblitus est, inquit Plinius. E teto lapsus, matris & affinium ac propinquorum; alius agrotus seruorum etiam, sui verò nominis Meffala Corvinus obliuionem passus est.*

Dico quintus, reminiscientiam sic definiri, *Eft progesio, quæ ex aliqua re memoria occurrente venimus in cognitionem rei quæ nec occurrebat memoria, nec à memoria penitus exciderat. Aliquis v.g. reposuit heri librum aliquo in loco, cuius nunc non meminit. Memoria repetit loca omnia, in quibus heri fuit, & eos cum quibus loquuntur est, vt tandem recordetur ubi librum reposuerit.*

Tres igitur actus includit reminiscientiam, memoriam rei alienius, deinde discursum ex ea re ad id quod queritur, denique inuentione eius rei quæ non penitus exciderat, sed non occurrebat tamen. Distinguit illa, ut vides, à memoria; quia reminiscientia includit obliuionem aliquam & discursum, id eoque brutis non conuenit. Eleganter Maximus Tyrius *serm. 28.*, rationem obliterati compariat, & fieri ait reminiscientiam, quoties animus vnu venatur ex alio, & presentibus admonitus rebus, manu quodammodo ab obliterata considerationem perducit. Rectè autem Themistius reminiscientiam appellat, reducem memoriam & rediviuam; quod quomodo fiat, pulchre prosequitur August. *lib. 11. de Trinit. c. 3.*, & in libro citato confessionum.

Quatuor igitur sunt in memoria planè mirabilia. Primum est, quod tam multa, & tam diuersa servat in thesauris suis, neque tamen illa misceantur & confundantur. Secundum est ordo & nexus inter illa; ita enim collocata & ordinata sunt, vt & vnumquodque separatis, & cuncta confertim, & singula ordinatis exposcer & digerere valeamus, vt cùm quis ex aceruo illo tot specierum per vim aut plures horas ita orationem continua serie deponit, vt nulla excidat, vel destinatum ordinem syllaba immutet; sed vna sequatur alteram, donec tota oratio euoluit. Tertium est ipsa reuocatio eorum quæ penè fugerant; quadam enim latent altè condita cùm exposciuntur, nec foras prodeunt, sed eorum loco alia quadam profiliunt quasi rogantia, num ipsa querantur: alia confestim in apertum erumpunt; alia paulò post, tanquam eruantur de abstrusioribus receptaculis. Quartum est connexio, ratione cuius ea quæ videbantur evanuisse, alterius quasi admonitione foras prodeunt. Vide Augustinum & Theodoretum citatis locis.

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

Memoræ adiumenta.

Reminiscentia.

Eius tres actus.

Quatuor miracula memorie.

QVÆSTIO III.

De appetitu rationali, & potentia motrice inorganica.

Amplissimus hic pateret ad excurrendum campus, si moralem suis vellem spoliare præcipuis ornamentiis; tota enim illa est in explicandis actibus voluntatis, libertate, habitibus virtutum & vitiorum. Mihi satis erit tria ponere. Primò an sit voluntas necessariò in homine, siue utrum omne intellectuum sit necessariò volituum: secundò, quale sit eius obiectum: tertius, qualis actus.

§. I.

Vtrum omne intellectuum sit necessariò volituum.

Repugnat multi graues Theologi, existimantes posse dari aliquod cognoscens carens omni appetitu.

Ratio enim dubitandi esse primò potest, quia etsi *triplex* dicitur omne volituum supponat necessariò cognoscituum, nullum tamen argumentum demonstrari potest efficaciter, quod effici à Deo non possit ullum cognoscituum, quod careat appetitu. Quomodo enim potest probari, quod appetitus elicitus sequi necessariò debeat cognitionem.

Secundò. Si Deus decerneret non concutrere cum humano appetitu ad actum ullum appetituum, & reuelaret homini hoc decretum suum, huiusmodi cognitionis non dirigeretur ad appetitum; impli- careret enim ut illa moueret appetitum: ergo non est necesse ut omnis cognitionis mouere possit appetitum: ergo non est necesse ut omnis cognitionis sit volituum.

Tertiò, non demonstratur esse impossibilem appetitum, quem nulla præcedat cognitionis: ergo non demonstratur esse impossibilem omnem cognitionem, quam nullus sequi possit appetitus elicitus. **D**icitur probatur antecedens, quia si Deus infunderet voluntatis actum amoris, non esset requisita illa cognitionis prælucens amori: ergo potest dari appetitio sine cognitione.

Dico primò, omne cognoscens essentialiter esse *Prima conclusio*. atque adeo implicare intellectuum quod non sit volituum. Ita docet S. Th. 1. p. q. 19. art. 1. quem sequantur communis Theologi & Philosophi.

Ratio autem illius sic proponitur ab Herice *disp. 2. c. 2.* Omnis forma necessariò annexum habet appetitum, quo inclinetur in illud quod rei constituta conueniens est: sed cognitionis est aliqua forma: ergo illi debet adiunctus esse appetitus, per quem inclinetur ad perfectionem debitam subiecto, cuius est constitutiva. Maior probatur, quia omnis forma ordinatur ad ea quæ conuenientia sunt subiecto, in quo est: sed non potest ad ea ordinari, si ad ea non inclinetur: ergo qualibet forma inclinatur ad ea quæ rei constituta sunt conuenientia, & refutat ab iis quæ sunt disconuenientia.

Dico secundò, implicare appetitum, qui non sit *Secunda conclusio*; implice voluntatem, quæ *conclusio* sine prævia cognitione ullum actum elicit.

Primò enim sic demonstrat experientia; quia enim proportione crescit cognitionis bonitatis, eadem etiam crescit amor; & quæ proportione de-

X x crescit